

Кенжебекова Р.И., Халмуратова Д.С.,

п.ғ.д., профессор, 2 курс магистранты

Silkway Халықаралық университеті Шымкент, Қазақстан

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАЯРЛЫҒЫ

Бүгінде зерттеуші Қ.Молдабек, Д . Рахымбек, Р.И.Кенжебекова және т.б. ғалымдар жобамен жұмыс істеуде қабілетті педагогикалық еңбектердегі іскерліктің алуан түрлері өзара байланысты болады. Іскерліктің біреуінен басқа типтегі іскерлікке оқыту сапасы байланысты болады. Техникалық циклдағы пәндер бойынша сабақтардың арнайы және интеллектуалдық іскерліктерінің қалыптасуы бойынша бай мүмкіндіктері болады. Мысалы, оқытушы сызба жұмысындағы қателерді табу үшін интеллектуалды іскерлікті (салыстыру, талдау) табу мақсатында әрекет ету тәсілдерін анық тайды. Осындай тапсырмаларды одан әрі пайдалана отырып, оқушылар интеллектуалды іскерлікті игере отырып, өзбетімен жұмыс істедінің тұрақты түрде өсіп отырған ақыл-ой әрекеттерінің тәсілдерін қолданады. Бірқатар интеллектуалды тұжырымдамаларда интеллект ақыл-ой операция ларымен, мәселелерді шешудің стратегиясы мен стилімен теңестіріледі, танымдық белсенділікті талап ететін жағдайға дара тиімді тәсілмен, когнитивті тәсілмен де теңестіріледі. Белгілі психолог С.Л.Рубинштейн былай деп жазды: «Адамның интеллекті шындықты тану үшін және әрекетті басқару үшін қызмет етеді, ол шындыққа әсер ету үдерісінде қалыптасады. Бұл кезде интеллектуалды қызмет бәрін білуге құмарлық, қоршаған айналасындағыларға қызығушылықтың спецификалық танымдық формаларын түрінде көрінеді». «Интеллектуалды іскерлік» түсінігінің нақты, бірегей анықтамасы жоқ. Психология мен педагогикада интеллектуалдық іскерлік мына төмендегідей терминдер түрінде кездеседі: «ойлау операциялары», «ойлау қызметінің тәсілдері», «ақыл-ой қызметінің тәсілдері», «жалпы логикалық іскерлік», оқуға ептілік», «оқу қызметінің

іскерлігі», «ойлаудың логикалық тәсілдері», «талдап қорытылған іскерлік» және т.б. Д.Рахымбек өзінің докторлық зерттеу жұмыстарында интеллектуалдық іскерліктер құрылымындағы ойлау операцияларын логикалық-методологиялық білімдерді құрайтынын мазмұндайды.

Іскерлікті қалыптастыру бойынша психологтар мен педагогтардың ой-пікірлеріне сәйкес ала біз «интеллектуалды іскерлік» дегеніміз – бұл талдау мен синтез, салыстыру, жіктеу мен түсініктер мен фактілерге жүйелендіру жүргізуге, себептік-салдарлық байланыстырды анықтау, ортақ, ерекше, жалғыз ғана белгілерді анықтау деп білеміз. А.А. Брэд іскерліктердің төмендегідей түрлерін атап көрсетеді. Ақпараттық іскерліктер әртүрлі білім көздерінен ақпаратты алу мен сақтаудағы әрекеттер жүйесінен тұрады.

Оқу-интеллектуалдық іскерлік-ұғымдарды, заңдылық тарды, қорытындыларды, талдап қорытуларды қалыптастыру үшін логикалық ойлау тәсілдерін игеру бойынша әрекеттер жүйесі. Оқу-коммуникативтік іскерліктер – білімдерді беру, жеткізу тәсілдерінің жүйесі [1]. Оқу іскерліктеріне өзінің уақытын ұйымдастыру, жұмыс барысындағы және оның аяқталуындағы өзіндік бақылау тәсілдері қатысты болып табылады. «Интеллектуалды іскерлік» түсінігінің нақты, бірегей анықтамасы болмауына байланысты психология мен педагогикада олар төмендегідей терминдер түрінде кездеседі: «ойлау операциялары», «ойлау қызметінің тәсілдері», «ақыл-ой қызметінің тәсілдері», «жалпы логикалық іскерлік», оқуға ептілік», «оқу қызметінің іскерлігі», «ойлаудың логикалық тәсілдері», «талдап қорытылған іскерлік» және т.б.

«Интеллектуалды іскерлік» – бұл талдау мен синтез, салыстыру, жіктеу мен түсініктер мен фактілерге жүйелендіру жүргізуге, себептік-салдарлық байланыстырды анықтау, ортақ, ерекше, жалғыз ғана белгілерді анықтау болып табылады.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде оқыту үдерісінде меңгеру үшін білімнің екі түрі берілуі тиіс, олар:

1. Пәндік болмыстық туралы.

2. Ақыл-ой іс-әрекеті тәсілдерін жүзеге асыру мазмұны мен бірізділігі туралы.

Бұл білімнің өмір сүруінің екі формасына негізделеді, олар: мазмұндық және жеке тұлғалық іс-әрекеттік. Білімнің бұл екі жүйесі өзара тығыз байланысты және өзара негізделген болып келеді. Білімнің бірінші түрі түрлі ақпараттық материалдарда баяндалса, екінші түрі сұрақтар, тапсырмалар, материалды бірізділікпен баяндаудан тұрады. Мұғалім терең біліммен, ойлаудың жоғары деңгейімен қарулануы тиіс, оқушыларға білім бере білуі, ойлау тәсілдерін, ақыл-ой қызметін басқара білуге үйретуге тиіс және оларда білімнің екінші түрін де қалыптастыруы керек. Бақылау және эксперименттік жұмыстар, таңдаулы оқытушылардың тәжірибелері, ойлаудың жекелеген тәсілдерін оқыту жеткіліксіз, маңыздысы «оқушыларды оқуға үйрету», оларды ойлауға, ал білім мен іскерлікті сапалы игеру үшін ақыл-ой іс-әрекеті тәсілдерінің жүйесін меңгеруі қажеттігін көрсетеді. Әсіресе, жасөспірімдік шақ үшін ақыл-ой іс-әрекеті тәсілдерін қалыптастыру өзекті мәселе болып табылады, өйткені бұл кезеңде іс-әрекеттің барлық түрлерін, оның ішінде ақыл-ой қызметін де қайта ұйымдастыру қажет болады. Жасөспірім үшін оқу қоғамдық-пайдалы іс-әрекет жиынтығының формаларының бірі болып табылады. Жасөспірімдерде өз бетімен білімді ой елегінен өткізуге, жаңаны іздеу мен ашуға, сыныптастарының көз алдында өзін көрсете білу, өзін бар қырынан ашуға деген қажеттілік пайда болады. Жасөспірімдердің іс-әрекеті формасы мен сипатының ауысуы, білімге құмарлығының артуы, оқытудың жаңа жүйесі олардан іс-әрекеттің әрбір түрінде (оқу, ақыл-ой, еңбек) ақыл-ой қызметін ұйымдастырудың жоғары деңгейін талап етеді. Оқу пәнін меңгеру үдерісінде жасөспірімнің ойлауының мақсатты бағытталған, жеке дамуы оның пәнге деген қызығушылығын дамытады, білімінің деңгейін көтеріп, танымдық мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Харламов И. Ф. Педагогика: учеб. пособие. - 4-е изд., перераб. и доп.-М.: Гардарики, 2003 - 519 с.